

Vài nét về giải Nobel Hòa bình 2005

THANH MAI

Ủy ban Nobel của Na Uy (7.10.2005) đã công bố giải Nobel Hòa bình 2005 được chia đôi để trao cho Cơ quan năng lượng nguyên tử quốc tế (IAEA: International Atomic Energy Agency) và tổng giám đốc IAEA là tiến sĩ Mohamed ElBaradei. Ủy ban nhận định rằng IAEA và tiến sĩ ElBaradei đã có "những nỗ lực nhằm ngăn ngừa sử dụng năng lượng nguyên tử phục vụ các mục đích quân sự và nhằm đảm bảo sử dụng năng lượng nguyên tử phục vụ các mục đích hòa bình với khả năng an toàn nhất. - for their efforts to prevent nuclear energy from being used for military purposes and to ensure that nuclear energy for peaceful purposes is used in the safest possible way."

Theo Ủy ban Nobel của Na Uy, vào thời đại mà mối đe dọa của vũ khí nguyên tử đang gia tăng trở lại, Ủy ban mong muốn có sự hợp tác khả thi và rộng khắp của quốc tế để giải quyết nó. Ủy ban đã tìm thấy điều mong muốn của mình ở IAEA và tổng giám đốc cơ quan này. Chính IAEA đã kiểm soát không cho sử dụng năng lượng nguyên tử phục vụ các mục đích quân sự, và tổng giám đốc IAEA đã đứng ra làm một người can đảm ủng hộ các biện pháp mới mẻ để củng cố đường lối này. Vào thời đại mà các nỗ lực giải giới đường như đều bế tắc, khi mà vũ khí nguyên tử là hiểm họa lan tràn đối với cả các quốc gia và các nhóm khủng bố, khi mà vũ khí nguyên tử dường như đang giành lại vai trò quyết định, thì công việc của IAEA càng mang một tầm quan trọng không thể kể xiết.

Trong di chúc của mình, Alfred Nobel (1833-96) viết rằng cùng với nhiều tiêu chí khác nữa, giải Nobel Hòa bình sẽ được trao cho bất kỳ ai đã cống hiến nhiều nhất cho việc "thủ tiêu hay giảm thiểu các đạo quân thường trực - abolition or reduction of standing armies". Những thập niên gần đây, khi áp dụng tiêu chí này, Ủy ban Nobel của Na Uy đã tập trung vào nỗ lực nhằm loại bỏ tầm quan trọng của vũ khí nguyên tử trên chính trường quốc tế, với ý hướng là thủ tiêu

chúng. Trên phương diện này thế giới chỉ đạt được kết quả ít ỏi, điều đó khiến cho việc tích cực chống lại vũ khí nguyên tử thời nay càng thêm phần hệ trọng.

Tiến sĩ Mohamed ElBaradei làm tổng giám đốc IAEA từ tháng 12.1997 và tái nhiệm từ tháng 9.2001. Thành lập năm 1957, đặt tại thủ đô Vienna, nước Áo, IAEA là một tổ chức liên chính phủ (intergovernmental) nằm trong hệ thống Liên Hiệp Quốc (LHQ). Là thành viên thâm niên của Ban bí thư IAEA (từ 1984), ông nắm nhiều vị trí cao về việc đề ra chính sách, trong đó có chức vụ cố vấn pháp lý, và là phó tổng giám đốc phụ trách quan hệ đối ngoại của IAEA (từ 1993).

Là con của một luật sư kiêm chủ tịch Hội luật gia Ai Cập (the Egyptian Bar Association), Mohamed ElBaradei sinh ngày 17-6-1942 tại thủ đô Cairo của Ai Cập. Ông đậu cử nhân Luật (Viện đại học Cairo, 1962) rồi lấy tiến sĩ Luật quốc tế (Trường Luật, thuộc Viện đại học New York, 1974) và nhận nhiều học vị danh dự khác. Ông kết hôn với Aida Elkachef là giáo viên Trường Quốc tế của Vienna (the Vienna International School). Con gái (Laila, luật sư) và con trai (Mostafa, kỹ sư âm thanh) của hai người sống và làm việc tại London (nước Anh).

ElBaradei vào nghề tại Bộ ngoại giao Ai Cập (the Egyptian Diplomatic Service, 1964), hai lần phục vụ ở New York (Mỹ) và Geneva (Thụy Sĩ) khi làm thành viên Phái đoàn thường trực của Ai Cập (the Permanent Missions of Egypt) tại LHQ để phụ trách các vấn đề kiểm soát chính trị, pháp lý và vũ khí. Ông làm trợ lý đặc biệt cho bộ trưởng Ngoại giao Ai Cập (1974-1978) rồi rời Bộ ngoại giao (1980) để làm "senior fellow" (Chuyên viên nghiên cứu cấp cao) phụ trách Chương trình Luật quốc tế (the International Law Program) tại Viện đào tạo và nghiên cứu của LHQ (the United Nations Institute for Training and Research). Ông còn làm phó giáo sư môn Luật quốc tế tại Trường Luật, thuộc Viện đại học New York (1981-1987).

Với kinh nghiệm ngoại giao, công

chức quốc tế và học giả, TS. ElBaradei đã rất quen thuộc với công tác và thủ tục của các tổ chức quốc tế, đặc biệt là trong các lĩnh vực hòa bình, an ninh và luật quốc tế. Cùng với việc thuyết trình nhiều nơi về luật quốc tế, các tổ chức quốc tế, kiểm soát vũ khí, sử dụng năng lượng nguyên tử phục vụ hòa bình, ông còn viết báo và xuất bản nhiều sách về các đề tài này. Ông cũng là thành viên một số hội nghề nghiệp như Hội luật gia quốc tế (the International Law Association) và Hội nghiên cứu luật quốc tế của Mỹ (the American Society of International Law).

Phòng văn TS. ElBaradei qua điện thoại được ký giả tự do Marika Griehsel thực hiện ngay sau khi giải Nobel Hòa bình 2005 được công bố. Trả lời, ElBaradei cho biết Ủy ban Nobel Na Uy không liên lạc được với ông, và ông biết tin qua đài truyền hình CNN. Sững sờ và vui sướng, ông đã ôm chặt vợ trước màn hình. Ông cũng biết ơn rằng Ủy ban Nobel không những nhìn nhận ông mà còn công bằng nhìn nhận cống hiến nhọc nhằn suốt cả ngày đêm ở khắp cùng trái đất của từng thành viên IAEA.

ElBaradei nghĩ rằng vấn đề quan trọng nhất hiện nay là phải đảm bảo rằng vũ khí nguyên tử sẽ không tràn lan ra khỏi tám hay chín quốc gia đang làm chủ nó; và phải tuyệt đối đảm bảo rằng các vũ khí nguyên tử hay nguyên liệu chế tạo chúng sẽ không rơi vào tay bất kỳ các nhóm cực đoan hay khủng bố nào.

Ông cũng bảo giải Nobel này thêm cho ông sức mạnh, để ông càng dũng cảm nói thẳng vào mặt một chính phủ nào đó rằng: "Các ông nói dối, các ông cần tuân thủ cam kết của mình..." Thế giới đang giáp mặt với nhiều thách thức trong mọi phương diện: chiến tranh, khủng bố, vũ khí hủy diệt hàng loạt, nghèo đói, dịch bệnh, môi trường suy thoái. Theo ElBaradei, sự thành bại của hòa bình thế giới cần tới việc mở rộng tối đa hợp tác quốc tế trên nhiều phương diện. Nếu chúng ta muốn sống sót, thì cần nhấn mạnh tới những gì kết hợp con người lại chứ không phải những gì chia rẽ con người. Mà điều ấy không phải là dị biệt ở màu da, tín ngưỡng hay biên giới, tài sản. Quả thật ta là một phần của nhân loại, ta càng hiểu rõ mối tương quan này thì ta càng có thể đạt được một nền hòa bình bền vững, lâu dài ■